

УЧИЛИЩЕТО И НЕПРЕКЪСНАТОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ИНФОРМАЦИОННИЯ ВЕК

Маргарита Кемалова

В характеристиките на “новия век” различните автори посочват: свръхиндустриално, информационно общество, свързано със замяната на механизираното индустриално производство с компютъризирано и роботизирано; засилване достъпа до всякакъв вид информация в планетарен мащаб; промяна на ролята на човека и превръщането му в интелектуален инструмент.

От друга страна, промяната в характера на труда и в начина на живот, наред с освобождаването на човека ражда и непознати досега тенденции, които за неподготвения действат като ”шок от бъдещето”.

Между тях авторите на “Първата глобална революция” поставят:

- С автоматизацията на производството и управлението и технологичните промени рязко ще се намали работната заетост и то най-вече за нискообразованите и нискоквалифицирани кадри. Ще се увеличи пропастта между онези, които знаят “какво става вътре” и онези, които “само натискат бутоните”.

- Развитието на модерните технологии ще роди нови производства и ще създаде нови работни места, които ще изискват обаче друга квалификация, т.е. става дума за баланса между тези два процес, а,

от една страна, а от друга - за мобилността на личността.

- На следващото място новите информационни технологии и новият тип образование изискват огромни капиталовложения, поради което консерватизмът в образованието продължава да доминира. А той се характеризира с “матрицирано мислене и самоцелни знания; с абсолютизирането на цивилизацията за сметка на културата и морала; с фаворизирането на знанието за сметка на мисленето и действието”.

С една дума тези факти, които носят и позитивен и негативен заряд настойчиво изискват преосмисляне на целите, подходите и методите, свързани с личностното развитие, образоваността и интелектуалната култура на новите генерации.

Формирането на цялостна личност, отворена към промяната, движението и изменението, способна непрекъснато да актуализира знанията и представите си за света, е възможно само чрез една от най-важните характеристики на съвременното гражданско общество: прехода от образование за цял живот - към образование през целия живот.

Едно от най-модерните схващания за непрекъснатото образо-

вание предлагат Н. Лонгуърт и К. Дейвис в книгата си "Учене през целия живот" (Лонгуърт, Д., 1995). Според тях непрекъснатото образование е "развитие на човешкия потенциал чрез процес на постоянна подкрепа, която стимулира индивидите и ги прави активни както да усвояват знания, ценности, умения и да разбират какво ще се изисква от тях през целия им живот, така и да прилагат тези знания с доверие, творчество и радост при всички роли, които ще изпълняват при всякакви обстоятелства и в каквато и да е заобикаляща среда".

В тази връзка е нужно задълбочено да се осмислят основните функции на непрекъснатото образование, а именно:

- компенсаторната - свързана с преодоляване недостатъците на традиционната училищна подготовка и на господстващите образователни практики;

- адаптивната - подпомагане адаптацията на личността към бързопроменящите се социални роли чрез овладяване на нов тип знания, умения и компетенции;

- развиващата - стимулиране на личностното развитие, насърчаване на индивидуалното своеобразие, търсене на пътища и средства за пълноценна личностна изява.

Между многото въпроси, които поставя идеята за непрекъснато образование у нас, специално внимание заслужават тенденциите в развитието на обществените нагласи към този проблем.

Изследванията на редица учени през последните години разкриват процесите на промяна на тези нагласи в годините на активно реструктуриране на икономиката и социалната сфера (Виж: 2).

Обемът на статията не ни позволява да приведем конкретните данни от изследването, затова ще резюмираме само изводите:

- Има ясно изразена тенденция към масовизиране на намерението за продължаване на образованието. Най-силно този стремеж е изразен от хора с по-високо образование, живеещи в малки и средно-големи градове, на възраст до 40 години.

- Нямащите никакво намерение да продължат обучението си са хора с основно и по-ниско образование, на възраст след 40 год, занимаващи се със земеделие, или са безработни.

Причините за тези тенденции могат да се търсят в реструктурирането на икономиката и заличаването на цели отрасли, в неблагоприятната все още среда за средния и семейния бизнес, ограничението пазар на труда, ниското технологично равнище на производството, което поема нискоквалифицирана работна ръка. Не е без значение и фактът, че при новите условия образованието е доста скъпо, средните училища не предлагат големи възможности за разлика от висшите. Много съществени са и психологическите фактори: апатия, чувство за непригодност, отказ от противодействие и борба за оцеляване и др.

Същността и функциите на перманентното образование са истинско предизвикателство пред българското училище в твърде сложната и демотивираща активността социалноикономическа среда. За да се променят нагласите на всички поколения към непрекъснатото образование са нужни преди всичко нови форми и ново качество на образователните услуги, активно взаимодействие на училището с гражданските структури и отварянето му към инициативи и дейности за квалификация и преквалификация на всички възрастови групи.

За да изпълни тези задачи обаче, българската образователна система трябва да се пребори със собствените недостатъци, изразяващи се в:

- преобладаващото декларативно знание за сметка на процесуалното, както и с недостатъчно аргументираното разширяване и усложняване на понятийния апарат;

- отдавна остарелите, но все още преобладаващи технологии на обучение, които се градят върху водещата роля на учителя и ограничаването му в рамките на урочната работа;

- невероятно бедната, физически и морално остаряла материална база и силно ограничените възможности за финансиране;

- огромното противоречие между постъпващата по различни канали актуална информация и неспособността на сегашното образование да я оцени, усвои и адаптира за нуждите на подрастващите;

- липсата на единна и качественa система за непрекъсната квалификация и консултантска работа с педагогическите кадри, както и на периодична акредитационна практика, която да отразява процесите на адаптивност и пригодност на работещите в сферата на образованието;

- преодоляване на всички равнища в обществото на разбирането, че училището трябва да подготви личността за всички възможни промени през втория цикъл от живота - труда;

- излизане на педагогическата наука от пасивната ѝ позиция на теоретизиране, за да предлага повече прагматични модели, решения и подходи.

За да подчертаем водещата роля на училището при утвърждаване на стратегиите на перманентното образование, ще продължим с необходимостта от:

- предлагане на адекватни за различните възрастови групи форми за обучение и квалификация;

- проектиране на учебни програми за различните форми на обучение - индивидуално, дистанционно, чрез центрове за обучение, квалификационни модули и др. с цел да се посрещнат потребностите в личностен и професионален план на всеки нуждаещ се;

- използване на съвременни и гъвкави технологии в процеса на обучение, включващи повече диалогови и интерактивни методи, както и форми за самообучение с цел да се развива творчеството, адап-

тивността и способността за решаване на проблеми;

- постигане на висока компютърна обезпеченост на обучението и адекватна на нея система за учебни програмни продукти;

- изграждане на национална информационна система, обхващаща всички възможности, институции и звена за непрекъснато обучение на държавно равнище, на равнището на гражданското общество и свободната инициатива.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Бояджиева, П.* Непрекъснатото образование - необходимост или пропаганден лозунг. Факт, 1997, № 1.
2. *Герганов, Е. и др.* Социалните нагласи на българите към непрекъснатото образование в навечерието на ХХІ век. Факт, 1999, № 1.
3. *Кемалова, М.* Гражданското образование. В. Търново, ПИК, 2002.
4. *Кинг, Ал., Б. Шнайдер.* Първата глобална революция. С., ВИК "Св. Георги Победоносец", 1992.
5. *Тофлър, А.* Шок от бъдещето. С., Нар. култура, 1992.

THE UNINTERRUPTED EDUCATION AND THE SCHOOL IN THE AGE OF INFORMATION

MARGARITA KEMALOVA

Summary

Current information about the basic characteristics of "the age of information" and about the point of the permanent education as important feature of the civil society is used in the report. On this basis the functions of the unremitting education are brought and systematized. The faults of the present educational system are formulated and they must be overcome in the name of the formation of flexible and adaptable individuals who are constantly able to keep their knowledge and concept of the world up-to-date. Analyses are adduced about the adjustments to education in the whole life of the Bulgarian society. Special consideration is devoted to the leading part of the school and its concerted activity with the structures of the civil society in the system of the uninterrupted education.